



Aby byly vytvořeny stejné podmínky jako v případě podání návrhu zástupců základních škol (u tohoto typu škol nevznikne v této souvislosti žádný nárok na navýšení finančních prostředků do rozpočtů škol), navrhuji zástupci profesních organizací pro předškolní vzdělávání zvýšit úvazky zástupkyním ředitelky, protože nenesou odpovědnost za činnost školy, příspěvkové organizace, které vyplývají z právních předpisů. Většinu práce musí ředitelka řešit sama a nese za ni plnou právní odpovědnost. Zástupci ředitelky nemají manažerské ani ekonomické vzdělání – jsou odborníky v oblasti předškolního vzdělávání. Bylo navrženo snížení rozsahu přímé pedagogické činnosti pracovníků, který není jmenován zástupcem ředitele, ale řídí některou z poboček sloučených mateřských nebo mateřských a základních škol.

V souvislosti s výše zmíněným zatížením ředitelky mateřských škol se nabízí i potřeba vyřešit další problém, a tím

je **platové zařazení ředitelky mateřských škol**. Většina ředitelky je zařazena do 10. platového stupně, ale na základě činností, které vykonává, by ředitelka mateřské školy (statutární orgán) měla být zařazena do platové třídy podle Katalogu prací uvedených v povolání 1.01.12 Koordinační, projektový a programový pracovník v bodě 2 v 11. platové třídě nebo v bodě 2 ve 12. platové třídě (11. platová třída: Komplexní koordinace ekonomické, personální, technické, provozní majetkové a organizační správy organizace, případně správy dalších oborů činnosti organizace). Jen pro porovnání – učitelé základní školy jsou zařazeni v 11. stupni a výše.

V polovině září byl návrh snížení přímé pedagogické činnosti odeslán na MŠMT a nyní čekáme na reakci zodpovědných osob. Držme si palce.

II

Školní zralost



Mgr. Veronika Šporclová,
poradenský pracovník, APLA

prof. PhDr. Lenka Šulová,
CSc., katedra psychologie FF
UK v Praze, vedoucí oddělení
sociální psychologie



Přechod mezi předškolním věkem a mladším školním věkem je často vyjadřován dosažením tzv. školní zralosti. V biologickém slova smyslu to vyjadřuje určitý stupeň zralosti centrální nervové soustavy, který je podmínkou pro druhy učení vyžadované ve škole. Dokonce se kdysi sledovaly i tělesné (růstové) předpoklady pro školní docházku a zjišťovala se tzv. filipínská míra (zda si dítě přes hlavu dosáhne pravou rukou na levý ušní lalůček). V současnosti je školní zralost zjišťována komplexem testových metod nejčastěji v pedagogicko-psychologických poradnách. Obecně lze říci, že školní zralostí rozumíme to, že dítě došlo pro školní nároky v rovině biologické, sociální a psychické.

Dítě je schopno být odloučeno od rodiny, aniž by tím strádalo, je schopno se zapojit do skupiny vrstevníků ve škole. Je schopno plnit základní školní nároky – soustředit se na práci po dobu vyučovací hodiny, nemluvit, když mluví učitel nebo jiný žák, oddálit bezprostřední potřeby (jíst, pít, chodit kdykoliv na toaletu), přizpůsobit se nárokům cizí autority. Velmi důležitým předpokladem pro

školní docházku je pak nárůst přirozené zvědavosti dítěte. Už J. A. Komenský psal: „Jestliže při něm jakáž pozornost k otázkám jest.“

Důležité podmínky školní zralosti jsou tedy:

- **biologické** – dostatečný vzrůst dítěte a jeho zdravotní stav, fyzická zdatnost,



- **sociální** – schopnost odloučit se od rodiny, komunikovat bezproblémově s vrstevníky, komunikovat s cizími lidmi, respektovat cizí autoritu učitele, nebát se cizích lidí, nestydět se,
- **psychické** – motivace k získávání nových poznatků, k objevování nového prostředí, kognitivní zralost – kapacita paměti, řečové dovednosti, schopnost ukládat základní poznatky v určitých souvislostech.

Zrání je závislé jak na věku dítěte, tak na jeho individuálních vlastnostech. V praxi to znamená, že téměř každé šestileté dítě je vzdělatelné, pokud se mu přizpůsobí podmínky vzdělávání a upraví se odpovídajícím způsobem obsah i forma vzdělávání. Otázkou je, zda je společnost již připravena takto individuálně k dítěti přistupovat.

■ FYZICKÁ ZRALOST

Při posuzování školní zralosti je jedním z významných kritérií zralost somatická, tedy tělesná. Před dovršením školního věku dochází k rychlému růstu, ke změně proporcionality postavy. Děti menšího vzrůstu či se slabou tělesnou konstitucí mohou ve škole trpět zvýšenou únavou, ale i pocity nedostatečnosti vůči větším a silnějším spolužákům. Vedle vzrůstu je potřeba zohlednit také hmotnost dítěte. Dítě, které je konstitučně drobné a má nízkou hmotnost, může mít problém s každodenním nošením školní tašky. Výzkum (Kabátová a kol., 2012) ukázal, že pouze u 17,5 % dětí odpovídala hmotnost školní tašky doporučeným 10 % tělesné hmotnosti dítěte, 82,5 % dětí nosí těžší tašky. Nepřiměřená hmotnost školní tašky pak může ovlivňovat držení těla a zapříčinit výskyt bolesti zad.

■ PSYCHICKÁ ZRALOST

Kognitivní a percepční zralost

Tímto pojmem označujeme celou řadu aspektů. Psychická vyspělost předpokládá dostatečnou vyzářlost centrální nervové soustavy – přiměřenou úroveň pozornosti, paměti, smyslového vnímání, představivosti a fantazie, celkový rozvoj řeči a komunikace, myšlení, schopnosti řešit problémy, schopnosti učit se.

Zrakové vnímání

Ke konci předškolního období dozrává zrakové vnímání na úroveň potřebnou pro učení čtení a psaní. Zatímco předškolní děti vidí lépe na dálku než na blízkou vzdálenost, součástí školní zralosti je rozvoj schopností vidění na blízko, a tedy snadnějšího vnímání detailů. Vývoj v oblasti vizuální diferenciacce umožňuje dítěti rozlišovat podobně vypadající písmena (např. „m“ a „n“ nebo „F“ a „T“), různé detaily na obrázku (např. tvar či počet) a rozlišování směru (obrácených a otočených tvarů) (Vágnerová, 2000).

Sluchové vnímání

Sluchové vnímání se rozvíjí dříve než zraková percepce. Kolem pátého roku začínají děti vnímat již na vyšší kvalitativní vývojové úrovni hlásky ve slovech. Po pátém roce je dítě schopné zpřesňovat a rozvíjet význam slov, většina šestiletých dětí dovede bez výraznějších potíží rozlišovat všechny fonémy mluvené řeči svého rodného jazyka.

Paměť a pozornost

Pro zvládnutí požadavků, které škola na dítě klade, je nutná určitá kapacita paměti, zejména schopnost záměrného zapamatování. Paměťové funkce se intenzivně rozvíjejí ve školním věku mezi 6 a 12 lety. Zvyšuje se kapacita paměti a zrychluje se zpracování informací, dochází k osvojení paměťových strategií a jejich efektivnějšímu a flexibilnějšímu využití. Děje se tak nejenom v závislosti na zrání, ale také vlivem specifické stimulace a nutnosti vyhovět požadavkům, které jsou na paměťové funkce kladeny. S pomocí propojenější a rozsáhlejší aktivizace různých mozkových center dochází k nárůstu krátkodobé paměti (Vágnerová, Klégrová, 2008).

Myšlení

V myšlení dítěte mladšího školního věku se projevují změny, které mu umožňují zvládnout nároky učiva a dále své rozumové schopnosti ve škole rozvíjet. Školsky nezralé dítě setrvává na úrovni prelogického (předoperačního) uvažování, hodnotí skutečnost spíše podle toho, co ho zaujme, než podle podstatných znaků. Nedokáže zatím dobře rozlišovat podobnosti a rozdíly a chápat různé souvislosti a vztahy (Vágnerová, Klégrová, 2008).

Řečové a komunikační dovednosti

Školsky zralé dítě by mělo mluvit ve větách bez nápadnějších chyb ve větné stavbě a gramatice. Zároveň je žádoucí posoudit schopnost dítěte komunikovat a vést běžnou sociální konverzaci. Důležitá je také analýza kvality artikulace, dítě by před nástupem do školy mělo správně vyslovovat většinu hlásek, i když např. nesprávná výslovnost hlásek „r“ a „ř“ je tolerována do sedmi let věku (Vágnerová, Klégrová, 2008).

■ SOCIÁLNÍ A EMOCIONÁLNÍ ZRALOST

Sociální zralost je označením pro schopnost dítěte dodržovat pravidla daná společností (sociální normy). Dítě ví, jak správně komunikovat s dětmi a dospělými, dokáže kooperovat s ostatními, pracovat ve skupině. Dítě respektuje autoritu pedagoga, obvykle ví, jaké chování je vhodné ve vztahu k dospělému, a podle toho se umí chovat. Děti, jejichž myšlení je stále egocentrické a které nejsou dosud pro školu zralé ve smyslu procesu decentrace, mají potíže pochopit, že učitel není ve škole jen pro ně a není





to osoba, ke které se může chovat familiárně. Sociální dovednosti zahrnují také prosociální chování, které směřuje ve prospěch jiných lidí (např. sdílení hraček a pomůcek, nabídnutí pomoci, poskytnutí útechy).

■ ZÁPIS DO ŠKOLY

Zápis do školy je pro většinu rodičů i dětí důležitá životní událost. Během zápisu dochází k depistáži školní nezralosti. Je pochopitelné, že děti v neznámém prostředí a pod vlivem všech okolností mohou trpět trémou, ale z jednání a chování dítěte lze vyzkoušet, zda není příliš úzkostné, nebo naopak příliš familiární. Cílem rozhovoru s budoucím školákem je zjistit jednak míru pozornosti, vnímání, soustředěnosti, orientační úroveň rozumových schopností a dalších základních dovedností důležitých pro úspěšný start ve škole, ale také schopnost navázat sociální kontakt s cizí osobou a řečové a komunikační dovednosti dítěte (Vágnerová, Klégrová, 2008).

■ ŠKOLNÍ NEZRALOST

Podle Vágnerové a Klégrové (2008) se školní nezralost projeví nedostatky v oblasti předpokladů k počáteční výuce trivie (čtení, psaní, počítání). Je-li opožděný rozvoj zrakového a sluchového vnímání, děti nedokážou přesně diferencovat komplexní zrakové a sluchově-řečové podněty. Nezralé děti nedovedou pracovat dostatečně dlouho a koncentrovaně, jsou zvýšeně unavitelné – z tohoto důvodu nemohou uplatnit svoje schopnosti a zároveň se nemohou naučit to, co je třeba.

Pokud dítě i přes tyto projevy nezralosti nastoupí do vzdělávacího procesu, je vystaveno dlouhodobé stresové situaci. Požadavky, na které nestačí, vedou k přetěžování, zvýšené únavě, vyčerpání, zvýšení nemocnosti dítěte. Škola není jen místem učení, ale též místem socializace. Předčasný nástup do školy může negativně ovlivnit formování sebepojetí dítěte – dítě se vnímá jako neúspěšné, méněcenné.

Kvůli nezralému sociálnímu chování může mít dítě problém se začleněním do třídního kolektivu.

Příčiny školní nezralosti mohou být:

- nedostatky v somatickém vývoji,
- neurotický povahový vývoj,
- nerovnoměrný vývoj, oslabení dílčích schopností a funkcí (poškození centrální nervové soustavy, poruchy

autistického spektra, porucha pozornosti a aktivity atd.),

- nedostatky ve výchovném prostředí a působení,
- opožděný mentální vývoj, výrazně podprůměrné intelektové schopnosti.

■ ODKLAD ŠKOLNÍ DOCHÁZKY

O odkladu školní docházky rozhoduje podle § 37 odst. 1 školského zákona ředitel školy. Podle tohoto zákona odloží začátek povinné školní docházky na základě písemné žádosti zákonného zástupce dítěte doložené doporučujícím posouzením příslušného školského poradenského zařízení a odborného lékaře nebo klinického psychologa. Odborným lékařem způsobilým posoudit zdravotní stav dítěte pro účely odkladu začátku povinné školní docházky může být v konkrétním případě také dětský lékař nebo praktický lékař pro děti a dorost, a to zejména v situacích, kdy k odložení začátku povinné školní docházky dojde z důvodu celkové tělesné nezralosti, častého onemocnění apod.

V případě, že je dítě v lékařské péči z důvodu jiných zdravotních obtíží, je třeba trvat na tom, že takové posouzení by měl provést odborný lékař, který se na tuto konkrétní oblast specializuje, tedy například alergolog, neurolog, kardiolog. Začátek povinné školní docházky lze odložit nejdéle do zahájení školního roku, v němž dítě dovrší osmý rok věku.

Rok, ve kterém byl dítěti odložen nástup do školy, by neměl být považován za prodloužené dětství, ale měl by být zaměřen na předškolní přípravu a rozvíjení deficitních oblastí dítěte – zlepšování dovedností jemné i hrubé motoriky, grafomotoriky, rozvíjení zrakového a sluchového vnímání, rozvoji vrstevnických vztahů, kooperace, nácviku pracovního chování a zvyšování tolerance k zátěži.

ZDROJE

- KABÁTOVÁ, H. a kol. Těžké školní aktovky jako další možný faktor ovlivňující výskyt vadného držení těla. *Hygiena*. 2012, 57(3), s. 89–93.
- VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří*. Praha: Portál, 2000.
- VÁGNEROVÁ, M., KLÉGROVÁ, J. *Poradenská psychologická diagnostika dětí a dospívajících*. Praha: Karolinum, 2008.

POZNÁMKA REDAKCE

Autorský kolektiv pod vedením prof. Lenky Šulové připravil knihu *Význam domácí přípravy pro začínajícího školáka, ve které se s touto problematikou seznámíte podrobněji.*

II

www.rizeniskoly.cz